

Sotsiaalministeerium

Meie: 18.09.2026 nr 79

info@sm.ee

Eesti Puuetega Inimeste Koja arvamus Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule

Euroopa puudega inimese kaardi ja Euroopa puudega inimese parkimiskaardi kasutuselevõtt ning nende vastastikuse tunnustamise ülevõtmine Eesti õigusesse on tervitav ja kauaoodatud lahendus. Tervitame Muuseumiseaduse muudatuse eesmärgi säilitada tasuta muuseumikülastus puudega lastele koos saatjaga ning laiendada seda raske nägemispuudega inimestele ja nende saatjatele. Samuti tervitame ühistranspordis puudega laste saatjate õiguste laiendamist. **Samas tuleb välistada olukord, kus senine õigus sõltub inimese jaoks ebaselgest või liiga kitsalt määratud A-tähisest ning mõni seni õigustatud inimene jääb muudatuse tõttu soodustusest ilma.**

1. Euroopa Liidu puudega inimese kaardi ja parkimiskaardi tähelepanekud

1.1. Eelnõu paragrahviga 1 lõikes 9 sätestatakse SKA kohustus teha Euroopa puudega inimese kaardi väljastamise, sealhulgas kehtivusaja lõppemisel uue kaardi saamise, asendamise ja kehtetuks tunnistamise tingimused ning kord tasuta kättesaadavaks selgel ja kergesti ligipääsetaval viisil.

Seisukoht: Muuta sõnastust järgmiselt: „SKA avaldab Euroopa puudega inimese kaardi ja Euroopa puudega inimese parkimiskaardi kohta teabe selges keeles ja ligipääsetavates vormingutes. Teave peab olema kättesaadav vähemalt veebilehel, lihtsas keeles, eesti viipekeeles ning vajaduse korral kirjeldustõlkega ja subtiitritega audiovisuaalses vormis. Teave peab olema kättesaadav ka inimestele, kes ei saa kasutada digitaalset kanalit, ning sisaldama infot kaartide alusel pakutavate soodustuste, eritingimuste, taotlemise, vaide ja kaebuse võimaluste kohta. Teave tehakse kättesaadavaks kooskõlas avaliku teabe seaduse ja toodete ja teenuste ligipääsetavuse seaduses sätestatud nõuetega.”

1.2. A-tähise individuaalne ja vajaduspõhine määramine

Eelnõu paragrahviga 1 lõikes 9 sätestatakse, et A-tähis kantakse Euroopa puudega inimese kaardile isiku puhul, kes on suurema toetusvajadusega või saatjat vajav. Rakendusakti kavandi järgi antakse A-tähis automaatselt kõigile sügava puudega inimestele ja raske nägemispuudega inimestele, kuid tegeliku saatja vajadusega inimene võib jääda tähiseta. Eestis on kavandatud siduda A-tähise andmine olemasoleva puude tuvastamise süsteemiga, et vältida täiendava hindamismenetluse loomist. **Direktiivi mõte on olnud laiem, st direktiivi järgi on võimalus lisada kaardile A-tähis, mis annab märku inimese õigusest puudega inimest saatvale ühele või mitmele isiklikule abistajale või muule liikmesriigi õiguse või tava kohaselt tunnustatud saatvale või abistavale isikule, või abiloomale, mistõttu kitsalt puude raskuastmeaga sidumine ei kata direktiivi laiemat eesmärki ning võib tekitada ebavõrdset kohtlemist võrreldes liikmesriikide kodanikega.** Ka Sotsiaalkindlustusameti poolt tellitud [teenuse disaini aruanne](#) toob välja, et see võib kaasa tuua ebavõrdset kohtlemist eri liikmesriikide väljastatavate kaartide omanike vahel, sest sisuliselt annab A-tähis suurema toetusvajaduse staatuse alusel võrdseid täiendavaid soodustusi erinevatele sisulistele nõuetele vastavatele isikutele sõltuvalt sellest, millistel alustel iga liikmesriik A-tähise väljastab. Sama analüüs toob välja riikliku soodustuse kontekstis vastolu A-tähise kasutamine sügava puude tõendamiseks, et saada ÜTS § 34 soodustust, oleks problemaatiline, sest sellisel juhul on teise liikmesriigi A-tähisega kaardiomanikul õigus vastavale soodustusele ilma, et tal tingimata esineks sügav puue. See tooks kaasa puudega inimeste ebavõrdse kohtlemise ÜTS § 34 soodustuse rakendamisel.

Samuti näeme A-tähise kitsal käsitlemisel riskikohta eraettevõtluses puuetega inimestele pakutavatele soodustustele. Eestis pakutakse teatrites, kontsertidel, muuseumides ja muudes kultuuriteenustes puudega inimestele ja nende saatjatele erinevaid tasuta või soodushinnaga pileteid. EPIKoja ja kasutajate kogemuse põhjal on nende tingimused ebaühtlased ning võivad sõltuda puude raskusastmest, saatjavajadusest, ratastoolikoha olemasolust või asutuse enda hinnapoliitikast. Seetõttu võib Euroopa puudega inimese kaardi kasutuselevõtul tekkida olukord, kus A-tähise kitsast kasutusest saab ettevõtjatele märgis, millest lähtuvalt soodustusi teha. Riigi eesmärk peab olema puuetega inimeste õiguste ja soodustuste laienemine, sh ka ise eeskuju näitamine soodustuste võimaldamisel ja nende laiendamisel. Kuigi eelnõu näeb mõningase laiendamise soodustustuse näol ette, siis raske liikumispuudega inimesel täna võimalik ÜTS seaduse alusel tasuta sõita võimalik pole (võrdluseks raske nägemispuudega inimene saab tasuta sõita).

Lisaks, näeb andmekaitseriski juhul, kui A-tähise andmine seotakse konkreetse puude liigi või raskusastmega. Sellisel juhul võib füüsilise kaardi visuaalne kontroll võimaldada kolmandal isikul teha järeldusi inimese puude raskusastme või võimaliku puudeliigi kohta. A-tähis peaks näitama üksnes saatja- või abivajaduse olemasolu, mitte selle aluseks olevat diagnoosi ega puude liiki.

Seisukoht: Võimaldada A-tähis igale kaardi saamise õigusega inimesele, kellel on tegelik suurem toetusvajadus, sh vajadus saatja abi, juhendamise, suhtlemistoe või järelevalve järele sõltumata puude liigist. Vajaduse tuvastamisel tuleb eelistada SKA-le juba teadaolevaid andmeid, puudeotsuse aluseks olevat eksperdiarvamust ning asjakohaseid rehabilitatsiooni- ja abivajaduse hinnanguid. Palume täiendada puude raskusastme tuvastamise ja kaardi väljastamise taotlusvormi küsimustega, mis võimaldavad inimesel kirjeldada A-tähise aluseks olevat tegelikku vajadust. **Küsimused peaksid hõlmama vajadust saatja, isikliku abistaja, juhendamise, suhtlemistoe, järelevalve või abilooma järele ning abi vajalikkust erinevates keskkondades ja olukordades. Tänaused riiklikud soodustused ei tohi muudatustega kaduda.**

Kui individuaalse A-tähise hindamise rakendamiseks vajalikke menetlus- või IT-vahendeid ei ole võimalik kohe tagada, tuleb seaduses sätestada selge rakenduskava ja siduv tähtaeg, mille jooksul SKA ning valdkonna eest vastutav ministeerium töötavad välja individuaalse hindamise rakendamise lahenduse. Üleminekuajal tuleb tagada, et ükski inimene ei kaota senist soodustust ega saatja õigust üksnes uue kaardisüsteemi või A-tähise puudumise tõttu. Eelarvepiirang ei saa olla põhjendus lahendusele, mis jätab tegeliku saatja- või abistaja vajadusega inimesed A-tähiseta või muudab A-tähise liikmesriikide vahel ebavõrdselt toimivaks.

1.3. Kuigi järjest enam asjaajamist toimub digitaalselt, siis peab säilima ka füüsilise kaardi kasutamise võimalus. Arvestades, et paljud inimesed ei kasuta erivajaduse/tervisepiirangu vm asjaolude tõttu digitaalseid võimalusi ning vajavad oma õiguste realiseerimiseks füüsilist kaart, peab EPIKoda oluliseks, et plastikkaardi taotlemine oleks taotleja jaoks mugav ja lihtne ega põhjustaks täiendavat asjaajamise koormust. Eelneva tõttu peab puude raskusastme taotluse vormil olema võimalik teha märge selle kohta, kui inimene soovib saada füüsilist plastikkaarti ning kaardi saamine ei tohi eeldada täiendavat põhjendamise vajadust.

2. Muud PISTS sätteid menetluse lihtsustamisega seondvalt

2.1. Eelnõu § 1, punktide 4 ja 5 täiendatakse seadust ning tuuakse määrusest seadusesse üle nõue esitada taotluse vormil arstide ja spetsialistide andmed, kes on inimese seisundiga kursis (teda ravinud või nõustanud või osutanud talle tervishoiu- või sotsiaalteenuseid) ning millal ta viimati neid spetsialiste või arste külastas.

Seisukoht: On oluline, et terviseandmed jookseksid süsteemi kokku nii, et vajadusel inimene, kas täiendab või parandab andmeid. Kogu vastutus info esitamise eest ei tohi laskuda inimesele. Inimene peab saama soovi korral andmeid esitada, kuid süsteem ei saa baseeruda üksnes inimese poolt taotluses märgitud vastavatel andmetel.

2.2. Palume selgitada, kas PISTS § 9 lõikes 1 sätestatud alused katavad ka olukorra, kus teisel vanemal on hooldusõigus, kuid ta ei osale lapse igapäevases hooldamises ja kasvatamises ning puudega vanem täidab neid ülesandeid tegelikult üksinda? Samuti palume selgitada, kuidas mõjutab sellises olukorras toetuse saamise õigust asjaolu, et teisel vanemal võib säilida lapse ülalpidamiskohustus või ta võib maksta elatist. Kui need olukorrad ei ole kavandatava sättega hõlmatud, palume täpsustada eelnõud nii, et oleks üheselt arusaadav, millistel tingimustel saab puudega vanem toetust taotleda ja milliste andmete või tõendite alusel hinnatakse lapse tegelikku kasvatamise korraldust.

2.3. Eelnõu § 1 punkt 19 täpsustatakse PISTS § 12 lõikes 4, et täpsustatakse, et taotleja peab vastama lõikes 1 sätestatud töötamise tingimustele nii koolituse läbimise kui ka toetuse taotlemise ajal. Sellega sätestatakse seaduse tasandil nõue, mida kehtivas praktikas toetuse eesmärgist tulenevalt juba arvestatakse. Taotleja võib koolituse läbimise ja taotluse esitamise vahelisel ajal töökohta vahetada, kuid peab olema jätkuvalt hõivatud mõnes lõikes 1 nimetatud töötamise vormis.

Seisukoht: Leiame, et toetuse saamise tingimus võib olla liialt piirav, sest puudega inimesel/kroonilise haigusega inimesel võib tervisest tulenevalt olla suur oht töökoha kaotamiseks. Kui inimene asub töötamise hetkel koolitusele, aga näiteks kaotab töö koolituse kesksel enne toetuse taotlemist, siis pole tal võimalus koolituse kompenseerimist saada.

Ettepanek: Muuta PISTS § 12 lõiget 4 nii, et taotleja peab vastama töötamise tingimusele täienduskoolituse läbimise või lõpetamise ajal, kuid töötamise jätkumist toetuse taotlemise

hetkel ei nõuta. Töösuhte lõppemine pärast koolituse läbimist, sealhulgas tervises seisundi tõttu, ei tohiks iseenesest välistada koolituskulude hüvitamist.

2.4. Eelnõuga muudetakse taotlusele kantavate andmete nõuet selliselt, et taotleja peab märkima taotlusele andmed elutingimuste, tervises seisundist tingitud kõrvalabi, juhendamise ja järelevalve vajaduse ning selle väljenduse, abivahendite ja/või meditsiiniseadmete ning nendega võimaliku kompenseerituse kohta. Leiame, et kuna puude raskusastme tuvastamisel on viidatud asjaolude hindamine ja tuvastamine olulise kaaluga, siis on teabe kogumine oluline. Samas ei tohi sedavõrd olulise teabe esitamise koormus olla üksnes taotleja vastutus, teabe esitamist peavad toetama ka erinevad elektroonilised süsteemid ning arstid poolt koostatavad epikriisid. Lisaks peab taotluse vorm olema koostatud sellise sõnastuse ja detailsusega, et see suunaks taotlejat teavet piisava oskuslikkuse ning põhjalikkusega esitama.

2.5. Eelnõu § 1 punktiga 6 muudetakse seadust eemaldades tööealiste sihtgrupi puhul eakohase hindamise nõue, kuna vastavat hindamist ei ole võimalik teostada. Teiste sihtgruppide ehk laste ja vanaduspensioniealiste puhul on selgitatud, et eakohasuse hindamise nõue jääb alles, kuna hindamist teostatakse juhendi alusel.

Leiame, et ka laste ja vanaduspensioniealiste sihtgrupi puhul on eakohasuse hindamise alused ebaselged. EPIKoja poolt nõustatud inimeste juhtumite pinnalt on selgunud, et juhendist ei selgu, millistel alustel ja metoodikast lähtuvalt eakohasest suuremat kõrvalabi, juhendamise ja järelevalve vajadust tuvastatakse. Haldusorgani ja eksperdi kaalutlusruum on oluline, kuid see ei tohi suurendada ebaselgust ja läbipaistmatust. Mõistete ja hindamise aluste, sh metoodika selgus on otsuse adressaadi jaoks oluline ehk otsuse saaja peab teadma, millele tuginedes otsus on tehtud. Menetlus peab olema tõenduspõhine ja objektiivne, otsuse kujunemise alused ja käik selged ja mõistetavad.

Lähtudes eelnevast palume selgitada, kuidas ja millele (metoodika, arvutuskäik jms) tuginedes eakohasuse hindamine laste ja vanaduspensioniealiste puhul toimub.

2.6. Peame oluliseks rõhutada, et õppimise ja töötamise soodustamise väljajätmine seaduse eesmärgist ei tohi vähendada tegelikkuses inimesele pakutavat tuge.

Lisaks peame vajalikuks märkida, et tööealiste puude raskusastme tuvastamise alused ja protsess vajavad sisulist muutmist ja reformimist. Oleme korduvalt juhtinud tähelepanu puuetega inimeste arvu statistilisele vähenemisele, mis ei ole meie jaoks

arusaadav ning ka puude raskusastme tuvastamise otsuste ebapiisavale põhjendamisele nn automaatsete otsuste korral. Valdkond vajab sisulisi muudatusi, kuna ühe-ukse - poliitikana loodud ühistaotluse esitamine ei too vajalikku selgust, pigem on olukord vastupidine.

Lisaks vajavad muudatuste käigus sisulist käsitlemist ka seaduse tasandil reguleerimata/määratlemata mõisted nagu "igapäevane tegutsemine ja ühiskonnaelus osalemine", "eakohasest suurem kõrvalabi, juhendamise ja järelevalve vajadus" ning metoodika ja hindamine elukeskkonnaga arvestamise ning ravi, teenuste ja abivahenditega kompenseeritusega seoses.

EPIKoda peab vajalikuks avada arutelu laste puude raskusastme tuvastamisel mõistete "hariduslik erivajadus" ja "õpiraskus" sisustamiseks ja üheseks tõlgendamiseks, kuna puude raskusastme tuvastamise menetlustes käsitletakse viidatud mõisteid sageli puude raskusaste tuvastamist välistava asjaoluna.

Lähtuvalt eelnevast, palume vastust, millal valdkonna sisulise arendamisega edasi liigutakse.

Kokkuvõtvalt tunnustame eelnõu ja seletuskirja koostajad põhjaliku mõjuanalüüsi koostamise eest. Eraldi tunnustamist väärivad ka tabelvormis ülevaated, mis võimaldavad muudatuste sisu lihtsamini jälgida. Ka on positiivne, et eelnõuga, mis keskendub peamiselt direktiivi ülevõtmisega seonduvatele muudatustele on soovitud lahendada ka sisulisi puude raskusastmega seonduvaid kitsakohtasid. Samas leiame, et direktiivi ülevõtmisega seonduvad muudatused ei arvesta piisavalt meie inimeste vajaduste ja ootustega, mistõttu tuleb teha sisulisi parandusi. Ka vajab puude raskusastme tuvastamine tervikuna ja erinevate sihtgruppide üleselt ulatuslikke ja põhimõttelisi muudatusi, mida eelnõus toodud pisimuudatused ei kata.

Lugupidamisega
Maarja Kraiss-Leosk
tegevjuht
(allkirjastatud digitaalselt)

Mari Tuulik

Ligipääsetavuse huvikaitsenõunik

mari.tuulik@epikoda.ee

tel +372 5401 0437

Kristi Kähär

Toetuste- ja teenustealase huvikaitse nõunik

Kristi.kahar@epikoda.ee

tel +372 5401 0462

Kristi Rekand

Jurist

Kristi.rekand@epikoda.ee

Tel +372 671 5909